

G

ospodine, Pišem Vama, jer uz povlastice koje nisu male trebale, razumije se, preuzeti i grijehe svojih savjetnika i suradnika. To je nedvojbeno, ali da bi tekst što slijedi imao ikakva smisla, moram se i sâm predstaviti. Ja sam, dakle, jedan od dvojice hrvatskih filmskih redatelja, s profesionalnim statusom, u Dalmaciji, hrvatski književnik, publicist i arhitekt u mirovini /što je, sve skupa, manje važno/, te onaj koji je svojedobno napisao i objelodanio ove re-

NEDJELJNA DALMACIJA,
7. VII. 1993. HRVATSKI MAZOHIZAM

Dok je na CESTI DOBRA moj narod je jedno TIJELO i bilo bi doista mazohistički razmišljati — je li za to tijelo bezbolnije — izgubiti nogu ili ruku. Ja sam osobno, ovog trenutka, naklonjeniji Hrvatima izvan Hrvatske, jednostavno zato što im je povijest mukotrpnija. Hrvat iz Zagreba mogao je, recimo, s vremena na vrijeme zaboraviti svoje hrvatstvo, a Hrvat iz Banje Luke, Kraljeve Sutjeske ili Širokoga Brijega nije.

NEDJELJNA DALMACIJA,
18. VIII. 1993. SOLIDARNOST U HRVATA

Zakon solidarnosti mora biti ovakav: U vrhovima umjetnosti, znanosti, u svim vrhovima uopće — treba nam solidarnost po značaju a ne po naklonosti, a na temeljnoj razini /u narodu/ smije postojati isključivo solidarnost prema stvarnim ljudskim potrebama, tj. treba ukloniti svaki hir i svako političko nadmetanje. I još nešto. Hrvati u Hrvatskoj u posljednje vrijeme shvaćaju da je Hrvatska — zemlja Hrvata. Međutim, teško mi je shvatiti da postoje Hrvati u Bosni /to su, navodno, Bosanci/, u Vojvodini /to su, pak, Bunjevci i Šokci/, a iz meni nepoznatih razloga najmanje im se sviđaju Hrvati iz Hercegovine, iako su baš oni /od svih izvandomovinskih Hrvata/ najviše ginuli u Vukovaru i na ostalim hrvatskim ratištima.

SLOBODNA DALMACIJA,
21. III. 1995. SIVILO /Otvoreno pismo Ivi Škrabalu/ Shvaćate li uopće da je svaki stručnjak, u svakoj profesiji, potreban Hrvatskoj, a da je svaka neznalica /od 17. VIII. 1990./ i neznalica i saboter... Hrvatsko dugometražno filmsko djelo ne smije stajati više od 300.000 DEM. S tim se novcem ne mogu snimati ODISEJE U SVEMIRU, ali mogu KRADLJIVCI BICIKLA.

SLOBODNA DALMACIJA,
28. IX. 1995. PISMO JEDNOM HRVATSKOM KNJIŽEVNIKU

Ja sam hrvatski unitarist, tj. moje je političko načelo da je Hrvatska premalena za neku drugu opciju.

SLOBODNA DALMACIJA,
7. VI. 1992. REQUIEM U KAMENU

Tijekom Domovinskog rata razgovarao sam samo jednom za novine i to u povodu premijere mogega GRADA U SIVOM, prvoga filma Republike Hrvatske u Dalmaciji. Tom prilikom sam Vojku Mirkoviću /kada me je već pitao, a mogao je i ne pitati/ rekao:

Što se tiče filmskog znanja smatram da je on /Lordan Zafranović — op./ jedan od naj sposobnijih autora u hrvatskoj kinematografiji. Međutim, svojim cjelovečernjim djelima — koja su, zapravo, naručena — u svakom je pogledu izneverio svoj kratkometražni opus. Svi njegovi dugometražni filmovi scenarijski su neutemeljeni, a u filmskom pogledu preopširni.

Na pitanje o TESTAMENTU /koji se sada, kako kažu, zove SVRŠETAK STOLJEĆA/ odgovorio sam:

Vidio sam taj film, u Splitu, na videu. Traje tri sata, a prava je kreativna i duhovna katastrofa. Kreativno je besmislen, jer se uspomene ne mogu tako fokusirati, a duhovno je užasni »prekršaj« s obzirom na rat koji se rasplamsao. To je etički zločin.

Eto, gospodine direktore Hrvatske televizije, sve sam ovo doslovno prenio, da biste i Vi i čitatelji imali pred očima »tlo« iz kojeg su izrasli moji prigovori. Ipak, najprije — pohvale.

POHVALE

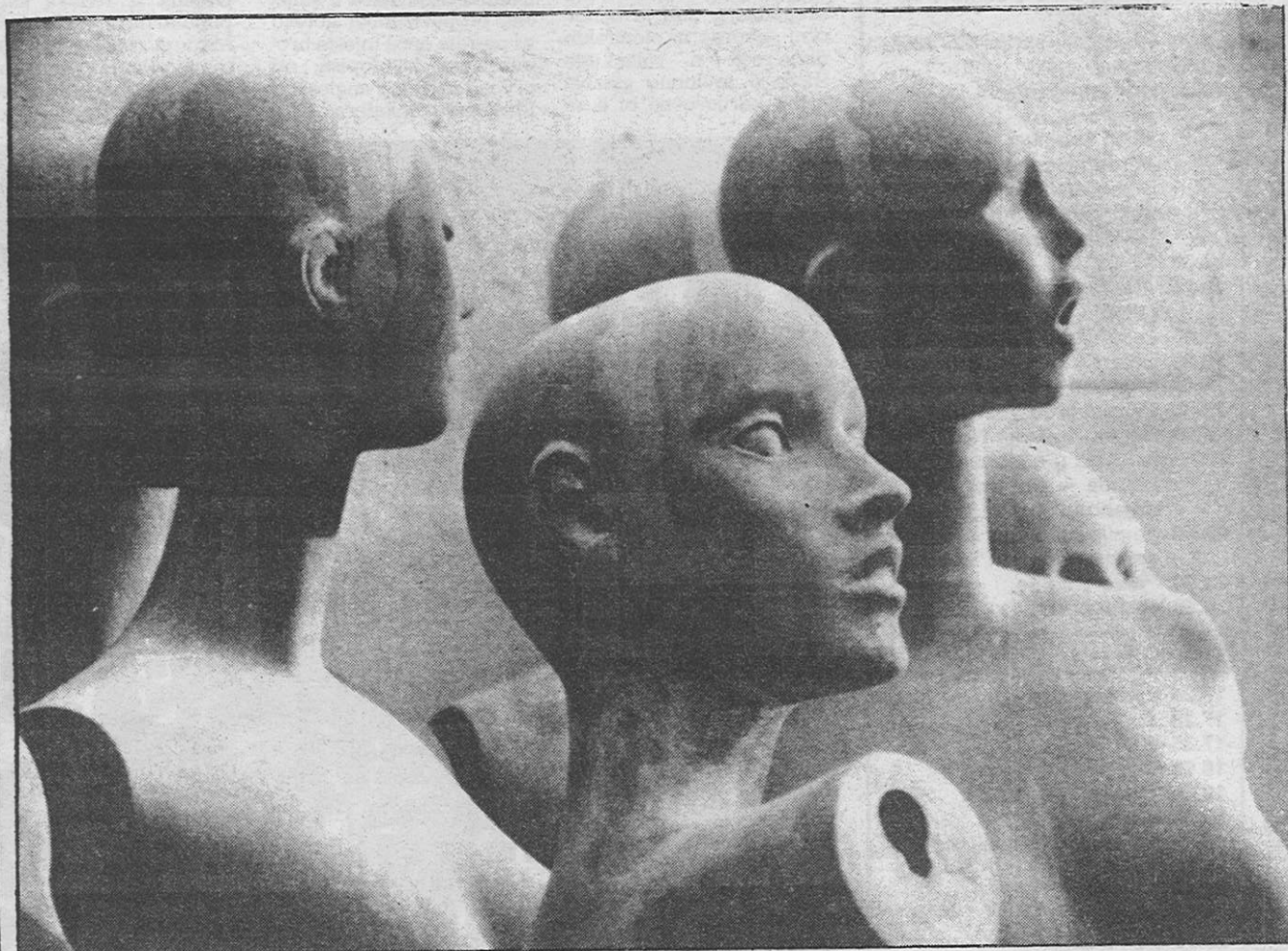
Doista je za svaku pohvalu što se Hrvatska televizija sjetila da su 8. listopada 1896. Rudolf Mosinger i Lavoslav Breyer, u zgradi Hrvatskog sokola, u Zagrebu, prikazali filmove braće Lumière i da je to bila prva javna projekcija u Hrvatskoj. Također je za pohvalu što je za 100. OBLJETNICU FILMA U HRVATSKOJ/ a ne HRVATSKOG FILMA, kako je tiskano u Globusu/ rezerviran termin na isti nadnevak, od 11 ujutro do nakon ponoći. Logična je pod-

OTVORENO PISMO IVICI MUDRINIĆU, DIREKTORU HRVATSKE TELEVIZIJE

LJUDI U PROLAZU

Toga utorka, 8. listopada, udobno sam se smjestio u svojemu splitskom stanu i gledao program povodom 100. obljetnice filma u Hrvatskoj sve do njegova prekida u 16 i 35, na četvrtoj minuti CRNIH VODA. Sudeći po spikerici i ljubuškim temama, netko me je prešaltao na kroniku Herceg-Bosne...

Ivan MARTINAC

Deseti kadar filma Ivana Martinca LUTKE, 1987.

jela na najraniji, kratki igrani, dokumentarni, crtani i eksperimentalni odjeljak, te odluka da se tri dugometražna filma prikazuju na početku, na kraju i /ajmo reć/ u sredini programa, a lijepo je i to da su o svakoj filmskoj »vrsti« govorili izabrani stručnjaci.

Nažalost, ima i ozbiljnih propusta što zaslužuju prigovore.

PRIGOVORI

Najmanje su važni oni na prikazani program:

— ŠIBENSKA LUKA IZ 1903. nije djelo Osječanina Josipa Halle, koji je počeo snimati 1911., nakon Josipa Karamana — prvoga hrvatskog snimatelja. Autor LUKE vjerojatno je Poljak Stanislaw Noworyta.

— U selekciji, koja očito protežira princip — jedan čovjek jedan film, nedosljedno su prikazana: dva Gerasimova, dva »kratkometražna« Berkovića, dva Boureka/ crtani i kratki igrani/, te dva Tadića, dokumentarni i dugometražni RITAM ZLOČINA, a budući da je dokumentarni /DRUGE/ antologijski,

čini se da je igrani ubačen u zadnji čas, kao nečija improvizacija. Iz takve zastupljenosti proizlazi da je Tadić najbolji hrvatski redatelj što ne može biti, ni u snu. Istina, bog i Oktavijan Miletić ima i dugometražni /LISINSKI/ i dokumentarni/ ZAGREB U SVJETLU VELEGRADA./ ali Miletić je pionir hrvatske kinematografije.

Važniji su prigovori glede zaboravljenih/ zaobidenih/ autora:

— To se prije svega odnosi na odjeljak eksperimentalnog filma, jer je taj film/ uz crtani/ najdoličniji predstavnik Hrvatske.

Na čelu liste je Mihovil Pansini s legendarnom SIES-TOM koja je, po meni, eksperimentalni film. Slijede: Ante Veržotić s neponovljivim ludističkim eksperimentom FLORESCENCIJE, te Vjekoslav Nakić s genialnim TETRAEDROM. /I FLORESCENCIJE i TETRAEDAR treba hitno prebaciti s normal 8 na 35 mm./ Listu bih zaključio s Ivanom Ladislavom Galetom i njegovim filmom WATER PU-

LU 1869.-1896. i tada bi taj program imao težinu i značaj koji zaslužuje.

— U odjeljku crtanog filma tragično nedostaje Vatroslav Mimica, čovjek za kojega tvrdim da je zaslužio nagradu za životno djelo, odmah nakon Marjanovića/ koji je više ne može dobiti/, a prije Golika. Zaobilaze li ga zbog njegovih partizanskih dana? On sam ne vjeruje u to, a urednik selekcije tvrdi da je film/ uz još tri »crtića«/ jednostavno zakasnio. Ako govori istinu, što znači da HTV ne može u svako doba prikazati svaki hrvatski film, tada s Hrvatskom kinotekom nešto nije u redu.

— U odjeljku dokumentarnog filma moralo se naći mjesto za Aleksandra F. Stasenka/ još jednog autora iz južne Hrvatske koja je, čini se, predaleko od hrvatskoga srca i prijestolja/ i njegov briljantni POSLJEDNJI.

Naravno, umjesto dva kratkometražna trebao je igrati Berkovićev dugometražni ROND, koji je nedvojbeno bolji film od RITMA ZLOČINA, te je morao zauzeti njegov termin i za-

ključiti program. O mojoj KUĆI NA PJESKU, jedinom dugometražnom filmu u povijesti Dalmacije/!!!/ nije lijepo ni govoriti, kada ga filmski kritičari uglavnom nisu vidjeli i kada ga Televizija nikad nije prikazala, iako ga je svojedobno kupila za 8500 DEM. Valjda će doći vrijeme i za KUĆU.

Na kraju — golemi prigovor, zbog neoprostiva prekršaja savjesti i pomanjkanja mudrosti:

U Hrvatskoj, naime, postoji autor, koji nije smio biti prikazan. Lordan Zafranović. Sudim po tome, jer je na 5. Danima hrvatskog filma zbog njega odbijena vrlo vrijedna retrospektiva SPLITSKI MAJSTORI. U 2. bulletinu Dana tiskan je moj

prosvjed »Stanje u Zagrebu lošije je nego što sam mislio«, a prosvjedovao sam poglavito stoga što su se »strukture« Dana ponašale »ad hominem«, a ne »ad rem«, a to je protivno osnovama zapadne civilizacije. Zafranović je imao nekoliko antihrvatskih, slikopisnih ispada, ali je, mora se priznati, »pucao« i po drugoj strani (PAD ITALIJE). Sve u svemu, njegovi »rani radovi« nemaju s tim ama baš ništa, te se pitam — dokle će Hrvatska zabijati »autogolove« (preko Lordana Zafranovića), a mogla bi ga koristiti kao vrsna »strijelca«. Što to znači? Znači da su njegova dva filma: LJUDI (U PROLAZU) II I POSLIJE PODNE (PUŠKA) najbolji hrvatski dokumentarac i kratki igrani film, te da je njegov triptih KRONIKA JEDNOG ZLOČINA (što ga je, čini se, zaboravio i dobro upućeni Turković) najbolji hrvatski omnibus i treba ih javno prikazivati u zemlji i inozemstvu, jer je u njih uložen hrvatski novac, a ne može biti na štetu Hrvatske.

PREKID PROGRAMA

Toga utorka 8. listopada, udobno sam se smjestio u svojemu splitskom stanu u Karamanovoj (koja se tako ne zove po snimatelju Josipu, nego po Ljubi, povjesničaru) i gledao program, sve do njegova prekida u 16 i 35 na četvrtoj minuti CRNIH VODA. Sudeći po spikerici i ljubuškim temama, netko me je prešaltao (prekopčao, prespojio) na kroniku Herceg-Bosne. Zovem splitski Centar HTV-a, daju mi kućni broj glavnog urednika Ante Ivankovića, zovem ga, govorim u »sekretaricu« sve i svašta na pristojan način, potom zovem međugradske informacije, pa Centar u Osijeku, oni mi se čude, pa Centar u Rijeci, i oni se čude, a u 17 i 10, jednako naglo i bez upozorenja, kao da se otaljava (što je primjereniji izraz od — mukom dovršava) neka neslana šala, filmski se program uključuje na pretposljednem kadru Golikova filma OD 3 DO 22, što znači da mi neka gospođa nisu dopustila vidjeti Sremeća, Marjanovića i Golika. Nu vraga, gospodine direktore! Spominjem vraga, jer to mora biti vragja smicalica — da jedan hrvatski redatelj ne može na miru odgledati državni retrospektivni program, u povodu 100. OBLJETNICE FILMA U HRVATSKOJ. A ako nije smicalica nego potreba, ako je uistinu potrebno svakoga dana (bez iznimke!) gledati kroniku Herceg-Bosne, neka je tada gleda cijela Hrvatska, kao što gleda vremensku prognozu Federacije. Nelogično je da samo Hrvati iz južne Hrvatske, koji najbolje znaju hercegovačke probleme svakodneвно slušaju i gledaju te probleme, a oni koji slabije znaju uopće ne slušaju i ne gledaju. Nema nikakva smisla u tome i ako se to nastavi bit će u pravu smutljivci koji govore da je Dalmacija — hercegovačka kolonija.

Gospodine, Vi ste pametan čovjek (jer da niste pametni ne biste bili tu gdje jeste) pa znate kao i ja, da su svi ljudi »u prolazu«, i Vi i ja, i predsjednici i oni koji su ispod njih, svi su u prolazu, a samo načela ostaju, ako su od Boga što znači — u skladu s najboljim dijelom ljudske naravi. Treba nam više takvih načela, gospodine.

Pozdravljam Vas prilagode-nim benediktinskim pozdravom

U Splitu, na blagdan sv. Terезije Avilske
15. listopada 1996.

LABORA ET ORA

Ivan Martinac